2.4.2020

Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

Maa- ja metsätalousministeriön kirjallinen lausunto asiaan Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan ulkomaalaislaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaista muuttamista siten, että näihin lakeihin lisättäisiin poikkeussäännös, joka sallisi kaikille laillisesti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille työnteon huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä, joita tarkoitetaan komission tiedonannossa COVID-19 (2020/C 102 I/02) Ohjeet EU:hun suuntautuvaa muuta kuin välttämätöntä matkustamista koskevan väliaikaisen matkustusrajoituksen täytäntöönpanosta, kauttakulkujärjestelyjen helpottamisesta EU:n kansalaisten kotiuttamiseksi ja vaikutuksista viisumipolitiikkaan sekä komission tiedoksiannossa (2020/C 102 I/03) Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat covid-19-epidemian aikana.

Maa- ja metsätalousministeriö näkee ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaista muuttamisen välttämättömänä Suomen huoltovarmuuden turvaamisen kannalta.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että esitys tukee huoltovarmuustavoitteiden toteutumista sekä pienentää rajaliikenteen rajoittamisesta aiheutuvia elinkeinoelämän vahinkoja lisäämällä työvoiman tarjontaa alkutuotannon kriittisillä aloilla, erityisesti maataloudessa ja puutarha-alalla, mutta myös metsäsektorilla ja kalataloudessa.

Maa- ja metsätalousministeriö painottaa, että kriittisimmät tehtävät ovat tällä hetkellä puutarha-alan kevättyöt sekä eläintuotannon eläinsuojelulliset työt. Eläintiloilla ulkomaisen kausityövoiman puute voi aiheuttaa yksittäisillä tiloilla vakavia eläinsuojelullisia ongelmia ja puutarhatiloilla koko kasvukauden tuotannon menettämisen. Myös peltoviljelyssä viljelyn onnistuminen vaatii ammattitaitoista työvoimaa kevättöiden hoitoon. Metsätalouden osalta kriittiset työt tarkoittavat erityisesti metsän istutus- ja kylvötehtäviä sekä metsätaimitarhoilla tehtävää työtä. Näissä tehtävissä ulkomaisten työntekijöiden määrä on hyvin merkittävä. Suomessa istutetaan vuosittain noin 150 miljoonaa tainta, joista lähemmäs puolet on istutettu viime vuosina ulkomaisten kausityöntekijöiden toimesta. Suomesta on ollut vaikea saada tarpeeksi melko raskaasta maastotyöstä kiinnostunutta kausityövoimaa. Kalatalouden osalta on tärkeää, että kalastustroolareilla työskentelevät, pääasiassa virolaiset työntekijät voivat jatkossakin päästä maahan. Jos he eivät pääsisi maahan, merkitsisi se jo lyhyellä aikavälillä merkittävää pudotusta elintarvikesilakan saatavuudessa.

Maa- ja metsätalousministeriö painottaa, että ulkomaalainen kausityövoima on viime vuosina ollut tärkeä työvoiman lähde monille alkutuotannon aloille. Kriittisin tilanne on tällä hetkellä puutarhatuotannon istutustöissä sekä eläintilojen eläinsuojelullisissa töissä. On erittäin tärkeää, että lait ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta koskevat maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla kaikkia toimialoja, jotka ministeriöiden yhteinen poikkihallinnollinen virkamiestyöryhmä on tunnistanut huoltovarmuuden kannalta akuuteiksi tai toimialan toiminnan kannalta kriittisiksi työtehtäviksi.

Maa- ja metsätalousministeriö yhtyy hallituksen esitykseen siitä, että tarkastelussa olleet vaihtoehdot nyt esitetylle toimintatavalle ovat valittua heikompia. Valmistelun aikana on arvioitu lähinnä kahta vaihtoehtoa. Ensinnä mallia, jossa lomautetut tai irtisanotut kolmannen maan kansalaiset, joiden oleskelulupa työn perusteella on vielä voimassa, ohjattaisiin hakemaan jatkolupaa tai muuttamaan oleskelulupa ansiotyötä varten. Toisena vaihtoehtona tarkasteltiin mallia, jossa Suomessa työperusteisella oleskeluluvalla oleva henkilö voisi jatkaa työskentelyä ilman uutta oleskelulupahakemusta, mikäli hän voi osoittaa työllistyvänsä esim. kausiluonteisessa työssä. Nämä vaihtoehdot eivät MMM:n näkemyksen mukaan ole tässä tilanteessa toimivat.

Maa- ja metsätalousministeriö korostaa, että ulkomaisen työvoiman lisäksi tarvitaan pikaisia toimia kotimaisen työvoiman liikkuvuuden lisäämiseksi ja kotimaisen työvoiman saamiseksi alkutuotannon kausityöhön. Huomiona se, että kalataloudessa troolareilla tarvitaan ammattitaitoista työvoimaa, joten ei ole kuitenkaan kovin todennäköistä, että troolareiden mahdollista työvoimapulaa voitaisiin paikata muilta toimialoilta tulevilla, uusilla työntekijöillä kovin helposti.

Perusteluja

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla toimivan virkamiestyöryhmän tekemän arvion mukaan välttämättömien ja huoltovarmuuden kannalta akuuttien tai toimialan toiminnan kannalta kriittisten työtehtävien huolehtimiseen tarvitaan vähintään 1500 henkilöä. Arvion tekivät Huoltovarmuuskeskus ja maa- ja metsätalousministeriö työryhmän pyynnöstä. Kriittiset työtehtävät ovat tehtäviä, jotka eivät siedä viivästystä ja joiden suorittamatta jäämisellä olisi merkittävä vaikutus huoltovarmuuteen tai toimialan toimintaan. Maa- ja metsätalousministeriön arvion mukaan kriittisimpiin aloihin ja tehtäviin kuuluvat maa-, puutarha ja kalatalous (ml. kasvintuotannon välttämättömät työt avomaalla ja kasvihuoneissa, ml. rehuntuotanto, kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden kannalta välttämättömät työt, ammattikalastuksen työt sekä luonnonmarjojen poiminta. Myös välttämättömät työt maatalous- ja puutarhatuotannolle suoria palveluja tuottavissa yrityksissä ja yhteisöissä) sekä metsäsektori (ml. metsän istutus- ja kylvötehtävät, metsätaimitarhoilla tehtävä työ sekä puiden kaato-, karsinta-, katkonta-, mittaus- ja metsäkuljetustehtävät).

Arvioiden pohjana käytettiin tuottajajärjestöjen hiljattain tekemää kyselyä kausityöväen tarpeesta, aiempien vuosien tilastoja sekä eri tahojen asiantuntijoiden näkemyksiä huoltovarmuuden kannalta tärkeistä toiminnoista. Kaikkein kriittisimmiksi ja kiireellisemmiksi havaittiin joukko maatalous- ja puutarhatuotannon kasvukauden alkuun sekä tuotantoeläinten hoitoon liittyviä töitä, joille on oltava tiedossa ammattitaitoisia tekijöitä lähipäivien aikana. Alkutuotannon ylläpito on maamme huoltovarmuuden kannalta erityisen tärkeää, koska koronakriisin edetessä ei maatalous- ja puutarhatuotteiden tuonnin jatkuvuudesta voida olla varmoja.

Lisäksi metsänuudistaminen on metsänomistajan lakisääteinen tehtävä. Metsälain 8 §:n mukaan taimikon aikaansaamiseksi tehtävät perustamistoimenpiteet on saatettava loppuun kolmen vuoden kuluessa velvoitteen aiheuttaneen puunkorjuun päättymisestä. Tämä kolme vuotta voi tulla osalla metsänomistajista täyteen tänä vuonna. Lisäksi jos metsänistutustehtäviin ei saada tarpeeksi työvoimaa kotimaasta tai ulkomailta, on vaarassa, että taimet jäävät taimitarhojen käsiin, jolloin on vaarassa, että taimitarhat joutuvat huomattaviin taloudellisiin vaikeuksiin, jolloin seuraavankin vuoden metsänuudistamistyöt vaarantuvat. Metsätaimituotantoalan kannattavuus on ollut jo valmiiksi heikko.

Kansliapäällikkö Jaana Husu-Kallio

Maaseutuylitarkastaja Antonia Husberg